Europa: intenții, atitudini, acțiune

Dan POPESCU

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu / Universitatea din București
"Lucian Blaga" University of Sibiu / University of Bucharest
Personal e-mail: dan.popescu@ulbsibiu.ro

Europe: Intentions, Attitudes, Action

To the essential question of our conference, "Are there two Europes?", the answer is yes. Yes, there are two Europes and even more. What unites them and what differentiates them? How they reveals such settling during economic evolution of Europe? What to do? The outlined answer to the questions are those that give substance to my communication.

Keywords: Europe, more Europes, regress, stagnation, development, corruption, work, prosperity.

Academia Română
Seminarul Internațional „Penser l'Europe"

În perioada 3 – 4 octombrie 2014., în Aula Magna a Academiei Române au avut loc lucrările – comunicări și dezbateri – ale Seminarului Internațional „Penser l'Europe", a XIII-a ediție. Această prestigioasă manifestare științifică s-a desfășurat, tradițional, ca de fiecare dată, sub egida Academiei Române, a Fundației Internaționale pentru Știință și Artă, în colaborare cu Institutul Francez de Relații Internaționale (IFRI), Academia Regală de Limbă și Literatură Franceză din Belgia, Academia Regală de Științe Economice și Financiare din Spania, Academia Regală a Doctorilor în economie din Barcelona, a altor prestigioase instituții. Au participat academicieni, profesori și cercetători de consacrat renume din Franța, Belgia, Austria, Spania, România, Israel, Grecia, Olanda, Algeria, Luxemburg, Italia, Republica Moldova, ș.a.

Tema ediției din acest an a Seminarului Internațional „Penser l'Europe" a fost „Y a-t-il deux Europes?" („Sunt două Europe?"). O temă incitantă, de mare actualitate, cu reverberații fundamentale pentru viitorul Uniunii Europene, al Europei ca atare, al unei lumi cu puține certitudini și mai multe incertitudini.

Au prezentat comunicări academicienii și profesorii Thierry de Montbrial, Eugen Simion, Jaime Gil Aluja, Serge Fauchereau, Michael Metzeltin, Evanghelos Montsopoulos, Șerban Berindei, Andrei Marga, Valeriu Ioan Franc, Napoleon Pop, Dan Popescu, Jacques de Decker, Maya Simionescu, Răzvan Teodorescu, Alexandru Zub, Mircea Dumitru, Petre Roman, Jean Jacques Askenasy ș.a. Întregul Seminar s-a desfășurat în limba franceză. Prezentăm mai jos versiunea în limba română a comunicării profesorului Dan Popescu.

... La întrebarea atât de incitantă din titlul Seminarului nostru din acest an 2014 – an în care, printre altele, comemorăm un secol de la izbucnirea cumplitei, atât de sângeroasei conflagrații care a fost Primul Război Mondial – se poate oferi, în opinia mea, un singur răspuns: da, în Uniunea European sunt două Europe și mai multe chiar în cadrul continentului european. Desigur, rămânând la sfera ca atare a Uniunii Europene, se pot decanta nuanțe de un fel sau altul. Iată, o Europă „producătoare" de nivel înalt, respectiv îndeobște cele 15 state inițiale ale Uniunii Europene, și o Europă cu precădere „consumatoare", desigur, nu exclusiv, respectiv cele 13 state care au intrat apoi în Uniunea Europeană până „la zi". Pe urmă, cu „indulgențele" și excepțiile de

rigoare, o Europă mai ales a Nordului și Centrului, și o altă Europă mai ales a „Sudului". O Europă dezvoltată, cu infrastructuri moderne, și o Europă în curs de a accede – să sperăm – la astfel de performanțe. În pandant, însă, o Europă unită printr-un set de valori și criterii modern capitaliste și umaniste, prin culturi remarcabile la toate statele membre, culturi cu rezonanțe europene dintre cele mai frumoase, o Europă unită prin aspirații, speranțe, idealuri, și, tot mai pregnant, prin muncă de calitate.

Iată de ce, având în vedere astfel de diferențieri generate, mai ales de timp, de evoluții, de istorie, de diferite „geografii", precum și având în vedere ceea ce ne unește, afirm cu tărie că trebuie să acceptăm deosebirile de felul celor arătate, iar statele, cu economii decalate astfel, trebuie să se concentreze, să se responsabilizeze în mai mare măsură, spre a ajunge la nivelul țărilor cu performanțe deosebite. Firește, beneficiind și de politici stimulative europene, politici care au coagulat și coagulează, și nu despart. Politici inițiate nu doar formal chiar în urmă cu 57 de ani, prin „Tratatul de la Roma" al celor șase – Franța, Germania de Vest, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg – și reafirmate, apoi, cu fiecare prilej. Altminteri, fără ele, fără asemenea acțiuni, riscăm sensibil în ce privește prezentul și viitorul Uniunii noastre Europene. În fapt, intențiile toate sunt bune, pentru toți, uneori, însă, cu atitudinile și acțiunile nu se petrece astfel. Și atunci, se poate întâmpla ceea ce se întâmplă uneori în spitale: „analizele perfecte, pacientul decedat..."

Astfel de ținte, orientări,de finalități pozitive atunci când au fost și sunt, nu au fost și nu sunt noi în Europa. Și, amplificând examinările și proporțiile, nici în lume. Oricum, diferențele amintite, însă, cu redundanțe puternice în spațiul economic, s-au constituit din vremea Imperiului Roman cu civilizația sa contrastând cu barbarii, dar și mai apoi, mai ales mai apoi, în vremea Renașterii, Iluminismului, a Revoluțiilor industriale care, este drept, percepute de unii cu ceva mai mare întârziere, continuă și astăzi, pentru toți. Ele s-au mai constituit din vremea confruntărilor, deseori acerbe, dintre cele două sisteme social-economice „paralele și opuse" – capitalismul vestic, cu setul lui de valori atractive, și socialismul de tip sovietic cu ceea ce a avut și are el caracteristic. Confruntări care, ceva mai diluat, mai subteran, continuă...

Reamintirea în acest sens general a câtorva momente istorice mi se pare plină de semnificații, de învățăminte pentru prezent și viitor. Iată, confruntarea Iluminism – obscurantism. Iată, confruntarea Revoluții industriale – agrarianism desuet. Iată confruntarea liberalism – protecționism în condițiile în care puterile industriale și economice de astăzi ale Europei, în vremea când își creșteau și consolidau potențialul industrial, industrial – agrar, de infrastructuri, au promovat nedisimulat și fără îngăduințe, politici protecționiste de mare severitate. Am în vedere în acest sens exemplul Imperiului Britanic și mai apoi al Regatului Unit al Marii Britanii, până mult după 1920. Am în vedere exemplul Franței mai ales din vremea primului ministru Jules Ferry (1832-1893), printre altele ministru al Instrucțiunii publice ce a proclamat gratuitatea, laicitatea și obligativitatea învățământului primar în Franța, dar și mare promotor al expansiunii coloniale franceze. Dar exemplul Franței și după aceea. Am în vedere exemplul Germaniei celui de al Doilea și al Treilea Reich, chiar exemplul Italiei, ș.a.

O discordanță sensibilă în raport cu asemenea orientări au făcut teoria, gândirea și politicile astfel inspirate ale marelui economist român interbelic și mort în pușcăriile comuniste, Mihail Manoilescu. Cel care, calculând în economie un nivel mediu al productivității muncii, a considerat că tot ceea ce este deasupra acestui nivel merită dezvoltat, generând sporirea productivității muncii naționale, ieșindu-se astfel din sfera aprecierii protecționismului ca un sacrificiu necesar pentru populație, dimpotrivă, apreciind protecționismul abordat în lumina amintită ca un factor generator de progres general economic. Este mai mult decât interesantă viziunea complexă de calcul economic a lui Mihail Manoilescu concentrată în celebrele sale cuvinte din cartea sa apărută prima oară în limba franceză, la Paris, Edit. Giard, în 1924: „Spune-mi nu numai ce cumperi, ci și cu ce plătești, dacă vrei să-ți spun de cumperi scump sau ieftin". O întreagă și sănătoasă filozofie economică se degajă aici, chiar dacă astăzi utilizată mai mult ca reper, o filozofie care l-a ridicat și îl ridică pe românul Mihail Manoilescu la cote dintre cele mai înalte de apreciere în întreaga lume. Gândirea sa a amplificat speranțele, nu le-a distrus, nu le-a devastat. Cu atât mai mult acum este interesant de examinat acest reper, în condițiile actuale de criză economică și financiară mondială – o criză de paradigmă și a economiei de speculație – care repliază și reconcentrează nu puține eforturi de la scară globală sau integrativă, la scară națională. Departe de mine gândul de a nu dori o lume integrată și o lume globală, de piață, eu doresc această lume, dar din care să câștigăm cu toții și nu doar unii. Și am în vedere și socialul. Dealtfel, consider aceasta condiția sine qua non a izbândirii ei.

O astfel de chestiune economică complexă relevă încă altele mai mult sau mai puțin în legătură cu ea, însă oricum relaționate. În speță, confruntările religioase, ideologice, culturale, mai toate având în „spatele" lor, mai mult sau mai puțin „sub acoperire", problema gravă a resurselor pe mapamond, problema speculațiilor dure, cinice, lupta pentru a stăpâni, pentru extinderea sferelor de influență – deseori sub masca amăgitoare a duelurilor politice, ș.a.

... Într-un asemenea cadru, alături de bani, dar și de morală, de capitalism modern, uman, de bogăție, dar și de social, se vădesc cel puțin două cuvinte magice: piață și instituții. Fac din nou apel la istorie. Prin secolul XVII-lea, în Franța, sub domnia Regelui Soare, a avut loc o confruntare de proporții între două mari personalități financiare: Nicolas Foucquet, ministru de Finanțe al Regelui, atunci când visteria statului se confunda, deseori,

cu cea a ministrului amintit, și mercantilistul economist Jean Baptiste Colbert, Controlor general al Finanțelor regatului. Nicolas Foucquet, în acțiunile sale, era strălucitor, emfatic, distrat, imprevizibil, șiret, partizanul celui mai mare lux posibil și chiar mai mult – vezi celebrul său castel de la Veau –, era un „courreur" de frunte, făcea cadouri fastuoase amantelor sale, arunca cu bani publici, în interesul său, în dreapta și în stânga. În vreme ce Jean Baptiste Colbert era atent, riguros, îl servea și apăra direct pe Rege considerând aceasta datoria sa sacră, nu admitea risipa și furtul. Confruntarea a câștigat-o Colbert, Nicolas Foucquet sfârșind rău... Marele La Fontaine chiar a scris o fabulă, mai puțin cunoscută, „L'ecureil et le renard" („Veverița și vulpea") în care veverița ar putea fi, până la un punct, întruchipată de Foucquet. Iar vulpea de Colbert. Oricum, Colbert îl urmărea, îl controla, îl „amenda" pe Foucquet, ceea ce ne duce, chiar dacă parțial, cu gândul la sacrosancta piață, atât de necesară astăzi evoluțiilor economice (l'ecureil), dar și la sacrosanctele instituții atât de severe ale Uniunii noastre Europene, ale statelor membre, gestionare atente și corective ale activităților. „Se non e vero, e ben trovato". Instituțiile trebuie să corijeze piețele mult mai indisciplinate în raport cu CV-urile și fișele de post instituționale.

Nicolas Fouquet și Jean Baptiste Colbert

Surse foto: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Colbert-5.jpg
http://www.vaux-le-vicomte.com/wp-content/uploads/2014/09/Nicolas_Fouquet.jpg

Odată mai mult, responsabilitățile Uniunii Europene, ale statelor membre, trebuie să țină direcția de așa manieră încât să fie stimulate peste tot producțiile, activitățile, crearea de locuri de muncă, economisirea și restructurarea utilizării resurselor, protecția mediului, protecția socială. Tocmai dintr-un asemenea punct de vedere cred că trebuie reflectat mai mult asupra conceptului de „economie socială și solidară", gândit echilibrat de Nobelul francez (pentru Pace, pentru Economie nu se acorda în anii 1920) Leon Bourgeois, dar și Charles Gide, unchiul, și el însemnat, al lui André Gide (Nobel și el pentru Literatură), vădindu-se aproape ca o deviză a acestei familii atât de dotate propensiunea mai mult către „a fi", fără a se neglija nici „a avea". Se așează astfel, într-un raport rațional, sufletul, sentimentele, înțelepciunea, generozitatea, grija față de toți, în raport cu banii și bogăția, deloc de neglijat și ele, desigur... Și adăugăm acestor două nume altele două, din aceeași gamă, din aceeași echipă: marele german Friederich Wilhelm Raifeissen, dar și pe cel numit „Apostolul păcii" – și el mare, cu odihnă veșnică în Pantheonul Franței, Jean Jaurès...

Desigur că un astfel de drum complex, care duce la apropierea, în cadrul UE, a statelor dezvoltate din ceea ce se numește „zona dorsală", de alte state din ceea ce se numește „zona periferică" apropiată „zonei dorsale", dar și de alte state dintr-o altă zonă periferică, o „altă Europă", mai bine spus, mult mai depărtată de „zona dorsală", impune – iar cuvintele sunt cumpănit alese –, României, economiei românești, diminuarea corupției, pedepsirea celor responsabili, recuperarea pierderilor suferite astfel și reinvestirea banilor în economie, în lucrări publice, pentru stimularea firmelor. Oricum am gândi „rețetele", „firmele trebuie să fie întâi", ele, mediul de afaceri își asumă direct riscuri, produc, vând, crează locuri de muncă, ș.a. Așadar, „mai întâi firmele", „d'abord les entreprises". Nu trebuie uitat. Și cum piețele nu au fost și nu sunt perfecte, au și instituțiile rolul lor... Vă mulțumesc pentru atenție.

Bibliography:

Emile James, *Histoire de la pensée économique au XX-e siecle / History of Economic Thought in the 20th Century*, PUF, Paris, 1955.

Mihail Manoilescu, *Forțele naționale productive și comerțul exterior / Productive National Forces and External Trade*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

Dan Popescu, *Istoria gândirii economice de la începuturi până la sfârșitul secolului XX / The History of Economic Thought from the Beginnings to the End of the 20th Century*, Edit. Continent, Sibiu-București, 2001.

Dan Poescu, Paul Lucian, *Istoria economică a Europei și a Uniunii Europene / The Economic History of Europe and of the European Union*, Edit. Continent, Sibiu-București, 2007.

Dan Popescu, *J.B. Colbert contra Nicolas Fouquet / J.B. Colbert versus Nicolas Fouquet*, Revista Continent, nr.8/1992.

Dan Popescu, *La transition / Transition*, University of Rennes 1, Rennes-Sibiu, 1999.

Dan Popescu, *Amenințări pentru secolul XXI / Threats for the 21st Century*, Edit. Continent, Sibiu-București, 2014.

Alvin Toffler, *Puterea în mișcare / Power in Motion*, Edit. Antet, București, 1995.